

radio: noćni program

aleš debeljak

U osvit, kada samo klizili kroz nastupajuća jutra, slutio sam zasnežene krajeve srednjega zapada i prazne trgovce malih naselja, zgrade bez stanovnika, koje je opustošio njihov san, mesta, koja, kao odrasli vukovi, ubojiti, okrvavljeni, rasparanih trbuha, nemoćni, ostaju za mnom. Na pročeljima kuća rasparana zastave obavijaju se oko drugih, mrki listovi trunu u vrtovima, nisam ubeđen da su se ptice uopšte razbudile, kao da oštar vetar koji po trgovima nosi listove jučerašnjih novina ne odgovara njihovom glatkom perju, suviše hladan za šuplje kosti letača. U gustom grmlju želeo sam da vidim uzarene zenice podivljalih hrtova, nepregledne rojeve muva, koji podrhtavaju nad ogolelim parkovima, hladni odsev ribnjaka u kojima se smrzavaju žabe, likovi dragih ljudi, izgubljenih u trenu, majke koje doje decu u teskobi jutra, nagnute vozove iz predgrada, starce koji se obeznanjuju od teških mirisa, suze na licima slepih dečaka. I znam: do porodišta još nije prispeo konvoj, taj trenutak između dana i noći je trenutak kada radnici pale cigarete, kada ljudi nikuda ne pripadaju, kada gube imena, senku i zvezdano nebo nad sobom.

Grudve zemlje sežu skoro do vode, tanki plast spruda nad kojim treperi rasvetljeni dan, sredina dana, prazan je, nigde nikoga, kao da u blizini nema većeg naselja. Polako se svlači, koža je zadihana, nosnice se šire, mišići podrhtavaju, gutljaji zraka, belo telo, gazi u vodu. Dubina se samo polako povećava. Stopalima stvara otisak na peščanom dnu, koje zalije talas, skoro se upada, nespretno, uvek iznova loveći ravnotežu. Dugo ide kroz vodu, koja ne želi da se otvori pred njim, oko njega. Naleteti vetra zapljuskuju penu u njegove grudi, malešni vrtlozi, žilasta površina ruku, ubrzano disanje, vlažno čelo. Guste mrežne oblaka vise nad ivicom obzorja, u njihovoj mekoti utanjuju se retki jutarnji zvuci, dah vetra, krici galeba, kamen koji se tare o kamen. Zahvati vode u dlan, zamahne i stvori slap, gleda kako padaju kaplje, vode, nazad, na površinu, rasprskavajući se naokolo, na njega, svuda. Gleda kako se u njima lomi odblesak dalekih svetova, bolesti i putovanja, ljudi koji su kroz njih prošli, mirno uzdahne, mirno izdahne, pomiren, zaroni tako da mu voda skriva lik i rasprskavajući talas preleti mu preko temena.

Miris po pepelu kao nevidljiva tkanina lebdi u zagušljivoj pripeci, ljudi teško dišu, u pezbiterijanskog crkvi zvonit pet sati popodne, nebo se nisko tiska, neodlučno. Gotovo prestrašeno ulazi u taksu, zgobom, glatka površina neorošenih ogledala. Knjige nepročitanе, s požarnih stepenica ljušti se rđa, tridesetogodišnjaci na roglju ulice gase cigarete na zidu, znoj im puzi niz hrptenjaču, psi se nemirno okreću u snu, voda zastaje u cevima, trenuci koji se uvlače, dugo, polako, još dalje. Pod plastovima lišća umire rođeni kukac, gučeši se od pomankanja vazduha, raspori u zidu polako se šire. Ne misliš da opstajava neka lepota u načinu na koji postoje mutni odsevi požara, u kojima se sami u sebi gase negde na jugu, trepte na položnim hridima, daleko, iznad mesta koje ni ti ni ja nismo noćas napustili?

O čemu razmišljaš, pitala ga je, lika sakritog u senci koju je stvarala koso postavljena zaluzina. O nečem što sam ili čitala ili sanjala. Jer je jedno te isto. Govorimo rađe o nečem drugom.

Pričaj mi, na kratko je spomenula, kao da nije želela da ga sluša. Iz daljine se čuo zvuk

motora, negde iz grada, uporno i nervozno, skoro očajno.

Da ti pričam?, pitao je, ne čekajući odgovor. Privila se bliže k njemu, pripila celim telom u naslonjaču, još dublje nego pre, stavila glavu u dlanove, s laktovima na kolenima. Ni je ga doticala. Pogledao ju je. Moj doživljaj je jednostavan, rekao je. Hoćeš li da ti ga ispričam? Ali, ako ti ga budem rekao, nećeš me prepoznati. Toliko sam ti ga puta pričao, ti nisi slušala. Hoćeš li stvarno jednom zaslušati?

Pogledao ju je, izbliza, u oči, uzvratila mu je pogled, njene su oči nekad bile tamne, smeđe, duboke. U daljini je i dalje odzvanjao jednolični zvuk motora.

Ogrezao u polumrak koji bi mogao da bude tik pred osvitom ili, pak, da naznači noć. Ni je razabirao njihove korake, način na koji pete udaraju o tlo, zvuke koje drhturenje sukanja oko tela stvara s prepoznatljivim zanosom. Zaželeo se je. Pomislio je: ako mi se sada ne ispunio ova mala želja, od sudbine ne moram više očekivati ništa drugo no ono što mi je usud. Ponovo je napeo oči, izoštrio uši, bezuspešno tražeći po sećanju tehnike davno zaboravljenih lovova, proganjanja, bežanja. Svetovi se preklapaju, presenetilo ga je to saznanje. U sobi iznad njegove neka je žena vrisnula, a potom se njen glas prelomio u iskrzan smeh, u neurotičan kikot.

Po rastegljenom drvoredu, pesak koji škripi u krošnjama kestenova koji tonu u rahlu izmaglicu predgrada, po ivici puteva, klizeći s nogu, po prahu, možda i po opuścima cigareta, neka ljudska spodoba koja polako nestaje u svršetku dana. Potom dugo nikoga. Prolaze minute. Mogućno je, ako dobro osluhneš, čuti neki prigušen i nejasan, kao da dolazi, malešan zvon. Ili je to samo meki zvuk činela s gramofonske ploče? Zvoni kao *Moonlight in Vermont* Erola Gardnera, ali izdaleka, sasvim nejasno i prigušeno. Rasvetljava se modro u ohladenom vazduhu. Veče. Pogled mirno počiva na lokvama popodneve kiše, na lokvama koje rasprskavaju odsev trenutnih slika, takode i

moga lika. Ulica se mekano, nezadrživo razvlači kao u buđenju, niti krika, tek uzdržani uzdah. Morao bih podrobno razmisliti, ali sam zagruo zavese na prozoru. Ne mislim više na ljude, još poslednji dim duboko uvući, da me resko zapeče u grlu, poslednjim pogledom obuhvatiti dvorište prazno, u mraku odsečeno od sveta, bez izlaza.

* * *

Ravnodušno ju je spazio kroz senke nameštaja, kao bez nacrtu postavljenom u prazni prostor, kroz tanku zavesu, preko velikog ogleđala, obešenog na unutrašnju stranu ormara, kroz svetlosni levak koji je prerezao sobu na dvoje. Spavala je, glavom na uzglavlju, tamo gde bi morao biti jastuk, izazovno, izgubljena za ceo svet. Ruke sa nelaktranim noktima ležale su na pokrivaču, protegnute duž stomaka koji se pravilno dizao i spuštalo. Na čaršavu pegice, predašnji gosti, tuđi životi, možda samo treptaj mrežnice kao od dugog išćudavanja. Nagib golih lakata koji prekrivaju tamne bradavice, spuštana naramenica spavačice. Na njenom ramenu pruga koprenaste svetlosti, nežno klizi preko malja. Osećao se nakako umornim, ali ne nestrpljivim. Pomislio je: tu? Toliko drugih mogućnosti i uvek ovde, zauvek tu?

New York City, septembar 1988.

* * *

U toj gustoj vlazi, u roju komaraca nad poljima pamuka, koje osećam iza nasipa, naslonjač na verandi, na kojoj, u neko drugo vreme, nije bilo teško pretpostaviti po Parizu čeznutljive žene, na pola puta do pristaništa u delti, u kojem nisu više sidrišta brodova sa Zapada, sa čavrljanjem mladog putnika kojem sam okrenut leđima, sa sećanjem koje mi dopušta samo nekoliko redaka iz bajkovite pesme crnoga slepca u baru, juče, umiren od tihe radosti i mirisa palmi u nepoznatom vrtu doma u kojem spavam tih dana: tako sada mislim na tebe, stvarni dečak, moj naporni prijatelj, zbrisano ime na ploči nekoga groblja. Kako si pisao o cveću koje menja oblike kada se nad njih nadvije žalost, o taksisti, o ljubavi koju ni trenutak ne iscrpljuje, o ljudima koji to znaju: kao ti i ja.

New Orleans, Louisiana, decembar 1988.

ZA TEBE, M. Š.

Opazam te, kako nežno prelaziš rukama po telu. Pitaš se gde te je dotaknuo anđeo: usne, pregib kolena, ušna školjka? Danas, večeras, još i pre toga, gledao sam žene, tvoj rod, kako se mekano kreću kroz prostor, poput tebe, kao na krilima, zanosno, ponosno, bez straha. Vidim te, jasno, u detaljima. Pridi, stupi, kažem.

* * *

Stoji pred otvorenim prozorom. Na drugoj strani puste ulice modro se leskaju osvetljeni izlozi, zelenkasti ulaz u slabo posećeni café, s mokrih zidova otpada malter, neočišćeni pločnik, dva-tri prolaznika hitaju kući, najverovatnije. Odsutno, kao u filmu, gleda prema dnu ulice, pout avenije, po sredini se pruža uska traka pokošene trave, gotovo već nevidljive od mnogih koraka, teškog kraja sedmice, dnevne pripeke i noćnih prohladnih, jednoličnih života u prašini koja više ne stvara ni kovitlance. Trenutak: mlako veče. U pluća mu prodire duvanski dim, kao i toliko puta pre, bez svake primisli snatni, spokojno naslonjen na prozorsko okno, kao da je umoran od napornog posla, čiji mu smisao zauvek mora ostati tuđ.

Sa slovenačkog: M. D. Stefanović